

Coneixmedi: un projecte de treball en xarxa presencial i virtual, orientat al desenvolupament de competències professionals dels futurs mestres¹²

Autoria:

Lluís del Carmen (lluis.carmen@udg.edu), Roser Batllori (roser.batllori@udg.edu), Margarida Falgàs (margarida.falgas@udg.edu), Alfonso Romero (alfons.romero@udg.edu), de la Universitat de Girona i Montserrat Oller (montserrat.oller@uab.cat) dels Estudis de Mestre de la UAB.

Adreça postal: Facultat d'Educació i Psicologia. Carrer Emili Grahí 77. 17071 Girona.

Àmbit: Experiència realitzada als estudis de mestre de la Universitat de Girona i diferents escoles de les comarques gironines.

Resum

Aquesta experiència s'ha dissenyat i realitzat entre els anys 2004 i 2008. Hi han participat els professors i professores que signen aquesta comunicació i diferents escoles, estudianta i mestres de les comarques gironines, amb el suport dels Centres de Recursos Pedagògics de la Selva interior i del Gironès.

Objectius de l'experiència:

- Promoure la educació en el respecte a les diferències, la convivència, i la responsabilitat en un context multicultural i globalitzat.
- Afavorir el tractament actualitzat del currículum d'Educació Infantil i Primària, mitjançant el treball en xarxa.
- Fer servir les TICs com eina per a potenciar el treball col·laboratiu en xarxa.

El treball en xarxa s'ha realitzat entre estudiants, professorat de la facultat i mestres. Les situacions d'interacció i treball han estat diverses: classes, pràcticum, tutories, seminaris, visites i entrevistes. El treball en xarxa virtual s'ha desenvolupat mitjançant la web col·laborativa: www.udg.edu/coneixmedi, que pretén ser un instrument que possibiliti l'apropament entre l'escola, el seu context i la problemàtica social que la envolta amb altres centres i contextos educatius.

¹ Comunicació presentada en el marc del 1r Congrés de Formació per al Treball en Xarxa a la Universitat. Complexitat, corresponsabilitat i construcció del coneixement, celebrat a Barcelona el 12 i 13 de febrer de 2009.

² Els autors de la comunicació es fan responsables de la correcció lingüística d'aquest document.

1. Marc i objectius de l'experiència

Aquesta experiència s'ha desenvolupat en el marc d'una convocatòria del Departament d'Universitats de la Generalitat de Catalunya (2004-2007), adreçada a promoure treballs d'innovació docent, realitzats conjuntament entre professorat universitari i professorat de centres d'educació Infantil, Primària i Secundària. El tema central de l'experiència que presentem és el plantejament educatiu de la identitat i la diversitat en un món globalitzat ³. Considerem que l'actual context, multicultural i globalitzat, que caracteritza els processos socials, té una notable influència en les condicions i objectius de l'educació. Aquests aspectes han estat desenvolupats abastament a nivell teòric⁴, però, ens sembla que han tingut molt poca repercussió en el tractament dels continguts escolars. Amb aquest treball es pretén contribuir a la innovació d'aquest plantejament curricular, i incidir en la formació dels futurs mestres, partint de les experiències i aportacions dels centres educatius, així com dels treballs d'estudiants de mestre, .

Partim d'uns supòsits educatius, abastament difosos al camp educatiu, més a nivell teòric que pràctic:

1. La necessitat que la formació inicial dels mestres estigui centrada en l'adquisició de competències professionals, referides als diferents contextos d'actuació, tant als centres educatius com als bons professionals. (Schönn 1989, Eraut 1994, Liston y Zeichner 1990)³. Això implica processos de reflexió sistemàtica, teòricament fonamentats, sobre pràctiques i experiències directes.
2. El coneixement rellevant, des de el punt de vista educatiu, és un coneixement distribuït entre sectors i agents socials diferents. Això planteja la necessitat d'incloure l'aprenentatge cooperatiu i en xarxa com element bàsic del treball escolar i, en conseqüència, de la formació de mestres. Tot plegat incideix en a una pluralitat de visions i informacions, que enriqueixen els processos d'innovació i aprenentatge i afavoreixen la cohesió social de les comunitats.
3. Els processos de formació inicial de mestres, els d'innovació als centres i els de desenvolupament professional dels docents formen els vèrtexs d'un triangle, que en interacció contínua, poden beneficiar-se recíprocament⁵.

Partint d'aquests supòsits ens plantejem:

³³Batllo i altres (2006): "Una aproximació al coneixement del medi natural, social i cultural de l'educació primària a partir de la comprensió de la diversitat i la pluriidentitat". "Romero, A. (2004): "Globalització, Educació i diversitat" y Ollé, M. (2004): "Identitat i diversitat en el coneixement del medi natural, cultural i social a l'Educació Infantil i Primària".

⁴ Aubet, F., Martuccelli, D. (2000). En qué sociedad vivimos. Buenos aires: Losada

3 ERAUT, M. (1994): Developing Professional Knowledge and competence. London: Falmer Press.
LISTON, D. P., ZEICHNER, K. M. (1990): *formación del profesorado y condiciones sociales de escolarización*. Madrid: Morata.

- *Promoure l'educació en el respecte a les diferències, la convivència, la responsabilitat i la participació.* Aquest objectiu, present en molts projectes, representa, per a nosaltres, un canvi substancial: planteja la necessitat que els centres educatius siguin espais de convivència comunitària, que ajudin al desenvolupament d'actituds obertes, i que contemplin la diversitat com un element enriquidor. Ens interessa especialment buscar resposta, mitjançant la recerca-acció a l'aula, de com es contemplen la identitat i la diversitat en la nostra societat i com preparar les noves generacions per viure-hi.
- En conseqüència amb el punt anterior, es planteja la *necessitat de potenciar el treball en xarxa* de forma progressiva a tots els nivells possibles: començar per les pròpies institucions educatives (estudis universitaris, escoles) i incorporar els diferents col·lectius (institucions, entitats i associacions), de forma que es desenvolupin vincles que millorin l'educació i la cohesió social.
- *Afavorir el tractament actualitzat i integrat del currículum*, considerant, com eix central, els problemes fonamentals de la societat actual (desigualtats, guerres, conflictes, problemes ambientals), tant a nivell local com global.. Tot orientat a fomentar la convivència de cada persona amb ella mateixa (autoestima), amb els altres (empatia i assertivitat) i amb el seu medi (sostenibilitat). Aquests mateixos continguts i la seva didàctica corresponent haurien d'orientar els currículums de la formació de mestres. Els últims anys, el creixement de les didàctiques específiques ha provocat una forta fragmentació del currículum bàsic, poc adequada pel desenvolupament global dels nens i nenes i per a l'adquisició de les preteses competències plantejades al currículum oficial⁶.
- *Fer servir les tecnologies de la informació i la comunicació com eines de treball col·laboratiu en xarxa.* Les TICs (TV, jocs d'ordinador i play, internet, eines interactives, com els xats o blogs, etc.) són actualment un dels principals elements del context on els nens i nenes es desenvolupen i aprenen. Tenir en compte això a l'escola i a la formació inicial de mestres és bàsic per entendre la seva forma de veure el món i fer servir el seus coneixements i experiències prèvies dins del aula, única forma de poder avançar en l'aprenentatge escolar. Les TICs no són només una eina o un recurs didàctic més; avui són un des elements del medi de referència més important per molts nens, nenes, adolescents i joves.
- *Orientar el desenvolupament dels continguts i les estratègies didàctiques de manera que permetin la participació, l'aprenentatge i el desenvolupament personal de tots els nens i nenes.* Això requereix buscar nous tipus d'activitats i formes de comunicació i incorporar,

⁶ Batllori, R. y Del Carmen, L. (2001) Nuevos retos de las didácticas específicas. Comunicación al Congreso Nacional de didácticas específicas. Universidad de Granada.

mitjançant les aportacions dels nen i nenes i les seves famílies, continguts de les seves cultures de procedència.

Per a desenvolupar aquests objectius, cada curs es planteja un tema monogràfic d'especial interès educatiu, recollint experiències i recursos generats en algunes assignatures dels estudis de mestre i altres realitzades a les escoles. Fins ara han estat objecte d'atenció les qüestions següents:

- Com ens alimentem?
- De on venim?: famílies, cicles de vida i migracions.
- Com és el lloc on vivim?: habitats, ecosistemes i assentaments humans.

Les experiències s'han realitzat en paral·lel en diferents centres d'educació Infantil i Primària i en algunes assignatures dels estudis de mestre (Ciències Socials y la seva didàctica I, Ciències de la Naturalesa i la seva didàctica II, Didàctica de la Llengua), així com en el pràcticum, que és a on l'experiència s'ha pogut desenvolupar en tota La seva globalitat. També s'ha comptat amb la col·laboració dels Centres de Recursos Pedagògics del Gironès y la Selva interior.

Plantejament de la web i dinàmica de treball

La web "**Coneixmedi**" pretén ser un instrument de treball col·laboratiu en xarxa, que fa possible un major apropament entre la realitat i problemàtica de les escoles, la societat i la docència als estudis de mestre. Abans, les pràctiques de les nostres assignatures eren en la majoria de casos simulacions, que no tenien un context real de referència, ni els seus productes una utilitat posterior. Això ens va fer pensar que, si realitzaven les pràctiques i el pràcticum sobre problemes o necessitats dels centres, es podien contextualitzar i posteriorment els seus productes (propostes, documentació, recursos) podrien ser útils a les escoles, especialment si es facilitava l'accés mitjançant internet. I recíprocament., les experiències realitzades a les escoles i les qüestions plantejades pels seus mestres ens proporcionen nous "feed-back" per a millorar o generar nous recursos, mitjançant el treball docent a la facultat.

Els processos realitzats són diferents, oberts i amb un grau d'implicació en el treball en xarxa, variable:

- Proporcionant eines i recursos motivadors, per a treballar a l'aula.
- Afavorint l'elaboració i intercanvi d'experiències innovadores entre les escoles i la universitat, factor fonamental per a la formació inicial i permanent dels mestres i dels docents universitaris.
- Potenciant experiències noves i compartint els recursos disponibles.
- Incentivant debats sobre qüestions importants de l'actualitat, que permetin un intercanvi enriquidor entre els mestres, estudiants i nosaltres mateixos.

Las fonts de les que es nodreix la web són variades:

- **Les escoles**, que aporten experiències i recursos generats en la seva pràctica diària.
- **Els Centres de Recursos Pedagògics**, que proporcionen informació, gestionen demandes formatives i faciliten recursos.
- **Els estudis de Mestre**, que aborden, d'una banda, problemes o peticions realitzades pels centres, que són objecte de treball en les pràctiques d'algunes assignatures i/o en el Pràcticum. Els resultats es posen a disposició de les escoles mitjançant la web. En altres casos, el tema monogràfic es treballa conjuntament en algunes assignatures i escoles. Els professors i professores universitaris fomentem l'intercanvi entre els diferents col·lectius afectats, en el marc d'un seminari o grup de treball i en la mateixa web.

Coneixmedi està concebuda com un instrument per a crear, difondre, obtenir i adaptar recursos didàctics, actualitzats, contextualitzats i millorats de forma progressiva, que es posen al servei de tota la comunitat. Per això les propostes didàctiques, que s'inclouen, estan en formats oberts que permetin l'adaptació a cada situació concreta.

Per a poder complir amb els objectius plantejats la web s'ha dissenyat de manera que:

- Puguin ser gestionada de forma senzilla i ràpida, per tal de no dependre de persones especialitzades i faciliti la seva actualització.
- Admeti documents en diferents formats, de mida gran (fins 12 Mb), tal i com siguin creats pels seus autors. S'entén que la web té un plantejament obert, de caire cooperatiu que accepta totes les propostes que treballin el marc plantejat dins una situació de multilingüisme i mestissatge, tant cultural, social, lingüístic o d'entorns digitals, molt propers a les noves generacions. Al costat d'aquests avantatges, cal tenir en compte que no es disposen de recursos per fer correccions del llenguatge ni d'estil i es respectes les propostes enviades.
- Que sigui gestionada de forma col·lectiva per les persones i col·lectius que intervinguin de manera més activa per afavorir la dinamització i la inclusió.
- Tots els documents penjats a "Coneixmedi" són cedits de forma desinteressada pels seus autors i editors, conservant aquests el "Copyright". En correspondència amb aquesta forma d'actuar, esperem que totes les persones que els facin servir, de forma directa o bé adaptada, expressin el seu reconeixement als autors generals i la referència corresponent de la pàgina web. És el mínim que podem

fer per aquells grups que posen a disposició de la comunitat educativa els resultats de la seva feina.

Conclusions

De l'experiència presentada es deriven diferents beneficis per a la formació inicial dels mestres i el desenvolupament de competències pel treball cooperatiu i en xarxa, la innovació a les escoles i el desenvolupament professional del professorat:

1. El grau de motivació dels estudiants de mestre augmenta considerablement, perquè poden veure, des del començament, les tasques fetes pels seus companys i companyes d'anys anteriors, que els ajuda a comprendre millor la dinàmica que seguiran a les assignatures que hi participen. També permet entendre millor el caire acumulatiu del coneixement professional que permet aprofitar el que han fet abans altres persones per millorar-lo i tornar-ho a oferir a altres docents.
2. El fet de prendre consciència de la projecció externa dels seus treballs i la potencial utilitat per a la seva futura feina a les escoles, fa augmentar el grau d'autoexigència i, en conseqüència, la qualitat de les tasques realitzades.
3. Durant tot el procés es treballa en petits grups, sota unes orientacions comunes, però fent tasques diferents, que posteriorment s'integraran en una proposta global relacionada, de forma semblant al procés d'elaboració dels projectes d'innovació als centres. En aquestes situacions és a on s'impulsen més les iniciatives pel treball en xarxa: amb altres grups de companys, amb estudiants d'altres assignatures o cursos, amb mestres, amb nens, amb institucions i entitats, etc.
4. On aquest sistema de treball arriba tenir un significat més ple és en el pràcticum; on tots els estudiants tenen ocasió de treballar en diferents formes d'agrupació, dins i fora de la escola, i establir relacions amb diferents col·lectius i agents socials. Això i protagonisme que adquireixen permeten que sigui un moment especialment important per acabar de desenvolupar i avaluar la capacitat del treball en xarxa.
5. És, realitzant processos de planificació didàctica complets, partint de situacions reals, guiats per uns criteris inicials, que podran analitzar la pràctica i extreure conclusions per a la seva millora. En el procés d'anàlisi i reflexió que efectuen durant el pràcticum tenen l'oportunitat de discutir sobre una mateixa proposta i experiència didàctica amb diferents agents i contextos (petits grups de centre, triangulació amb el mestre tutor i el tutor de la facultat, grups de diferents centres, etc.).

6. Comprovar que comptaran amb moltes propostes i recursos didàctics fonamentats i, en part, experimentats a les aules, analitzats i valorats posteriorment pels seus protagonistes. Aquesta manera de treballar resulta molt productiva perquè permet generar, a cada curs, un important número de recursos didàctics actualitzats i de lliure distribució.
7. En conseqüència, el pràcticum permet ampliar la xarxa de relacions iniciades anteriorment i generar recursos qualitativament millors, elaborats en equip, experimentats i acompanyats d'una reflexió conjunta posterior, orientada a millorar les pràctiques educatives⁷.
8. Pels mestres i professorat dels estudis de mestre implicats, representa una font oberta de formació permanent, adequada a les necessitats actuals emergents. Permet actualitzar i contrastar les propostes i orientacions teòriques amb situacions i reflexions que provenen de la pràctica a les escoles.
9. Per als centres educatius representa una biblioteca virtual de recursos didàctics actualitzats i plantejats de forma globalitzada, centrats en les competències del currículum. Una guia oberta i flexible, amb opcions variades, que poden ser contextualitzades en cada centre. I una possibilitat de publicació i intercanvi, tant pel alumnes com per als mestres i professors.

Bibliografia

Batllori i altres (2006). *Una aproximació al coneixement del medi natural, social i cultural de l'educació primària a partir de la comprensió de la diversitat i la pluriidentitat*. www.udg.edu/coneixmedi.

Del Carmen, L. (1990). *Modelos de desarrollo curricular*. Cuadernos de Pedagogía 168, 69-73.

Eraut, M (1994): *Developing Professional Knowledge and competence*. London: Falmer Press

Falgàs, M., Del Carmen, LL. (2008), *Cap a nous Plans d'estudis per a la formació de mestres d'Educació infantil i primària: L'experiència d'innovació en el pràcticum dels estudis de mestre (2000 - 2007) com a base del pràcticum dels nous títols*. Mestres del Segle XXI. UdG.

Liston, D.P., Zeichner, K.M. (1990). *Formación del profesorado y condiciones sociales de escolarización*. Madrid: Morata.

⁷ Falgàs, M., Del Carmen, LL. (2008), *Cap a nous Plans d'estudis per a la formació de mestres d'Educació infantil i primària: L'experiència d'innovació en el pràcticum dels estudis de mestre (2000 - 2007) com a base del pràcticum dels nous títols*.

Ollé, M. (2004). *Identitat i diversitat en el coneixement del medi natural, cultural i social a l'Educació Infantil i Primària*. www.udg.edu/coneixmedi

Romero, A. (2004). *Globalització, Educació i diversitat*. www.udg.edu/coneixmedi.

Schön, D.A. (1988). *El profesional reflexivo*. Barcelona: Paidós.